

pogovor o zgodovini Rake Racmana

RA VAL 202,17.06.2007,JAKA RACMAN,20.35

Pet minut čez pol deveto je, nedeljski Off, ki je ob tem času kot ste vajeni verjetno na vrsti. Se tokrat ozira k okrogli mizi, ki so jo pripravili v kiber pipiju v Ljubljani pretekli teden. Naslovili so jo po naslovu novo prevedene knjige Kako brati Jaku Racmana. In zdaj dobrohotno opozorilo. Petra.

PETRA: Ki se sliši takole, če vas Disney in njegovi liki še posebej Jaka Racman, Žak, Pak in Mak vežejo na najlepše otroške spomine, prosimo, da utišate, ugasnete ali čez okno vržete radijske sprejemnike.

Kajti v nadeljevanju ne bomo romantični in ne bomo otroško ljubki ampak bomo pogledali Jaki Racmanu naravnost v oči. In tam se skriva.

PETRA: Ja. Oziroma se ne skriva. Se ne skriva. Se ne skriva ravno radijska nedolžnost.

Tako kot še marsikomu tu prisotnemu ne. In če ste pripravljeni gremo.

PETRA: Torej v nedeljskem Offu se torej oziramo k Jaki Racmanu, simpatičnemu račku. Liku, ki mu je življenje oddahnil Walt Disney, ki je ljubil svoje potrošniško občinstvo. Ali kot mu sam pravi. Kako že? Miki Miško občinstvo, ja definicijo slednjega je podala na tej okrogli mizi profesorica na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani, ki se ukvarja z mediji, komunikologijo Sandra Bašič Hrvatini.

SANDRA BAŠIČ HRVATIN: Sam Walt Disney, avtor teh stripov je Miki Miška občinstvo definiriral kot vse tiste, ki berejo oziroma gledajo njegove filme. Kar pomeni, da jih ne definira ne strast, ne spol, ne demografija ničesar ampak tisto kar jih združuje, tisto kar jih dela unikatne, tisto kar jih dela zelo pomembne je je to, da uporabljajo njegove izdelke. In zaradi tega Walt Disneyu vse skozi govorijo, da je njegovo občinstvo v bistvu nastalo tako, da je skupno uporabljalo njegove stripe in filme in tako naprej.

PETRA: Omenili ste, da je Musolini bral Disneya, da je Rosvelt bil navdušen nad stripi ampak Adolf Hitler pač ne, zakaj ne?

SANDRA BAŠIČ HRVATIN: Zato, ker je Hitler v Miki miški videl prav to kar je Disney s to lepo risbo zakrival. Hitler je v tem videl eno sporočilo. Ki v bistvu napeljuje na to, da je možno ustvariti nekakšno družbo v kateri lahko različne rase skozi te živalske podobe živijo skupaj. Osebno pač ni maral podgan in miši, zaradi tega ker jih v svoji propagandi uporabljal tako, da so se simbolizirali židje. Torej ker židje je bilo potrebno uničiti in ker židje, in ker so miši nosilci bolezni in tako naprej jih je potrebno uničiti zaradi tega pač ni maral Miki Mišk. In je to Walt Disneya zelo užalilo.

PETRA: Omenjali pa ste raso na konferenci oziroma na okrogli mizi, rumeno raso oziroma citirali ste, da v stripu Jaka Racmana se prebere tudi to, da iz Azije ne prihaja nič dobrega. Aktualna reč, rumena rasa se dviga in bombandira svet, kaj pravite na to?

SANDRA BAŠIČ HRVATIN: Odgovor Jake Racmana je ciničen. Kot smo že videli iz Azije ne prihaja nič dobrega in s tem je mislil seveda na azijsko gripo. Se pravi, da so bili ti stripi napisni šesdeset let nazaj. Disneyev svet ima eno zelo specifično dimenzijo, da vse tuje predstavlja kot nevarno. Iz tujega sveta iz tistega, ki ga ne razumem imajo v bistvu Disneyev svet temelji na povečevanju enega pogleda na svet, zahodnega pogleda na svet, predvsem ameriškega pogleda na svet. In branje te knjige v bistvu pokaže, da je zelo uporabna za današnji čas, ker pokazuje na nek način kje se je treba upreti. To kar

Disney ves čas upozarja, da nevarnost prihaja z vzhoda.

Ja in kritika Disneya se je začela v latinski Ameriki natančneje v Chilu v Chicagu omenjali so, da Jaka Racman predstavlja Chilu sadističnega sovražnika, ki bo zamajal, uničil in steptal socializem.

PETRA: Torej, zakaj je prav tam prišlo do požigov Disneyevega stripa zdaj?

SANDRA BAŠIČ HRVATIN: Zaradi tega, ker je latinska Amerika vbistvu sila kulture v Ameriki temeljila na tem, da so Evropa. Sicer diskucirana enota ampak Evropa. In enostavno je vladajoča ideologija vseskozi govorila, da popularne kulture, ljudske kulture, ljudskega izročila, ki bi ga morala pripisati indijancem in ki bi ga morala pripisati ljudstvom, ki so jih potem izvršili genocidni anonimi, ni. Kar pomeni edina kultura, ki velja, je kultura, ki prihaja iz Evrope oziroma iz Združenih držav Amerike. In ena od zahtev takratne popularne fronte je bila ta, da je potrebno se naučiti gledati na samega sebe skozi lastne oči. Da je dovolj bilo tega, da nam drugi govorijo kakšni smo in kakšni moramo biti in dajmo pogledati kaj sami znamo, kakšna je naša kultura. In so tudi začeli ustvarjati to kulturo in so prvič vbistvu občinsko ljudstvo dobilo svojo lastno kulturo. In zaradi tega je ta knjiga bila leta 1973–1974 vbistvu sežigana.

PETRA: Disney kot je bilo rečeno, na prvo žogo govori o ljubezni, o poštenosti in tako naprej. Skratka o čislanih vrednotah vendar na koncu vedno pride do kapitala. Bi lahko rekli ali je to pregroba ocena, da je posredno tudi Disney kriv, da živimo v nesramnem, brutalnem kapitalizmu?

SANDRA BAŠIČ HRVATIN: Disney je bil del tega sveta, Disney nikoli ne bi skozi te kategorije govoril. V Disneyevem svetu ni družine, ni staršev, ni ekonomije, vse kar se proizvaja se proizvaja vbistvu brez bolečin. Vse temelji na eni potrošnji ampak se pozablja, da je za potrošnjo nekdo mora delat. In Disneyev svet načrtno izključuje, delavci. Načrtno izključuje tiste, ki proizvajajo. In nas dela enake v potrošnji. In zdaj moje retorično vprašanje, če smo vsi enaki v potrošnji ali jaz tukaj imam enake možnosti kot jih recimo ima kakšen državljani Sudana ali pa kakšna delavka na Kitajskem ali pa tisti, ki delajo te izdelke v tovarnah, kar jih kupujemo. Jaz mislim, da nimamo enakih možnosti in to je eden od teh snovi, ki jih prodajajo tudi v medijsko industrijo.

PETRA: Disney je skozi stripe projeciral tudi svoje lastne izkušnje z družino, v stripih ni mame, ni očeta, so strici, so nečaki. Kako lahko to razumemo, ampak vendar analiza predstavljanja te knjige se pa začne prav z analizo družine.

SANDRA BAŠIČ HRVATIN: Zato, ker je treba začeti tam kjer je najbolj problematično. Treba je začeti pri teh vrednotah, ki so vseskozi v ozadju, ker so to stripi namenjeni otrokom. Kakšno sporočilo ponujajo ti stripi otrokom? Ponujajo podobo zelo nenavadne družine, po kateri so odnosi zelo nenavadni. V kateri ni spolnosti, v kateri ni očetovske avtoritete, v kateri se glede na to, da ni avtoritete ni možno nobenemu upreti. V katerem si lahko kaznovan popolnoma arbitrarno, ker vso moč ima nekdo, ki ima denar. Ki pa s tabo ni v neposrednih sorodstvenih vezeh in tako naprej. Zato je potrebno začeti, zato sta avtorju vbistvu začela z analizo teh odnosov, odnosov v družini. In počasi peljala naprej, da bi pokazala kako je v bistvu celoten ta svet, nekakšen brezmadežen svet, sterilni svet, v katerem ni zgodovine, v katerem ni izkoriščanja. Saj Disneyevi stripi vbistvu na koncu koncev ne pokažejo ničesar kar bi na kakršen koli način potencialnega potrošnika oziroma otroka, mu zastavilo vprašanje o tem kako družina funkcionira, kdo ima moč, zakaj se je tem močem potrebno podrežati, kaj je tisto kar me učijo in tko naprej. In na koncu to kar imam povedati da je Disneya treba vzeti kot izobraževalno institucijo, ker njegovi stripi tudi izobražujejo ter ponujajo odgovore na določena vprašanja, tko, da ni nedolžen.

Torej na kratko kakšno podobo svata nam skozi strip in risanke prodaja Walt Disney. Dražen Dragojevič knjižni molj bolj znan kot voditelj oddaje na televiziji Slovenija Knjiga mene briga.

DRAŽEN DRAGOJEVIČ: Predvsem svet, ki je odprt za različne interpretacije vendar, se problem pojavi v točki, ko Disney trži ta svet oziroma prodaja, ponuja ta svet kot najboljši izmed vseh možnih. Kot svet, ki je ne problematičen, ki je iskren, sproščen, ki vzpostavlja družbene odnose, ki so pravični in podobno.

PETRA: Nedistancirani bralec sripa Jaka Racmana bi dejal, da v ospredje Disney meče ljubezen, družino pa vendar na koncu se zaključi pri kapitalu. Bi lahko rekel ali je to pregroba ocena, da je Disney kriv za brutalen kapitalizem v katerem živimo?

DRAŽEN DRAGOJEVIČ: Ne, ne bi označil Disneya kot glavnega krivca za vse, je misim, da proizvod svojega časa in prostora. To, da pa vztraja onkraj svojega časa in prostora je pa stvar najverjetneje te prefinjene strategije, ki oglašuje zadeve kot univerzalne, splošno človeške in podobno. Pozabljajo pa seveda, da so proizvod določenega časa in prostora in imajo svoj namen.

PETRA: Všeč mi je, da se pop kulturo gleda iz ozadja, da se podajo neke distancirane kritike pa vendar me zanima misliš, da je Disney ob začetkih svojih ustvarjalnih začetkih imel to idejo prodajati nekaj o čemer smo danes govorili?

DRAŽEN DRAGOJEVIČ: To je pa res zanimivo vprašanje, mene tudi zanima, če bi bil Disney živ in če bi se sedaj lahko dokopal do njega in ga intervjujal, bi to z veseljem naredil. Zanimivo je predvsem to, ko se skladajo stvari iz njegovega resničnega življenja s tem kar najdemo v njegovih stripih. Ne vem, če je delal to neki zlobnež, ki sedaj zavestno hoče obvladovati svet, je on iskreno verjel, da to kar on prodaja, da je to res najboljša formula kako živeti v tem svetu. In pozabil je pa seveda na distanco do samega sebe.

PETRA: Verjetno poznaš Jaka Racmana? Katera ilustracija najbolj prikaže to o čemer smo danes govorili?

DRAŽEN DRAGOJEVIČ: Tole bo sedaj delovalo zelo tržno ampak prav ta ilustracija, ki se nahaja na naslovki Jaka Racman, slečen, nag torej brez pokrivala. Obstrani pa stojita, na eni strani poslovnežovo oblačilo in na drugi strani uniforma policista, v rokah pa seveda, na prstu pa seveda vrti svet. Interpretacija pa je pač povabilo k branju pač, da slečemo tega Jaka Racmana in ga potem mogoče preoblečemo in sestavimo na novo.

Ja očitno nam ne preostane nič drugega, torej dragi poslušalci snemite rožnata očala in poglejte stvarnosti v oči tudi ko berete ljubke in nedolžne stripe in risanke.